

ביאורים

רב אשי היה סבור שעם ישראל עבד עבודה זרה בעקבות השאלה כיצד ייתכן הריבוי היוצא מאחד. מנשה הוכיח לו שאין הדבר כך. הם ידעו את סוד הראשית והתוספת. הם הבינו שהקב"ה הוא בורא הכל. אפילו בשלב השלישי של הבריאה, שהמערובות האנושית היא מכרעת, וקשה לראות את יד ה' בדבר, הם הבינו שהכל מאיתו יתברך. זו הסיבה ששאל מנשה את רב אשי האם הוא יודע מהיכן בוצעים את הפת.

על הפת מברכים 'המוציא לחם מן הארץ'. ולכאורה הברכה אינה מובנת. האם הקב"ה הוציא את הלחם מן הארץ?! לכאורה הקב"ה הוציא רק את החיטה, ואנחנו, בני האדם עיבדנו ויצרנו את הלחם! אם-כן, מדוע אנו אומרים שהקב"ה הוציא את הלחם מן הארץ? התשובה לכך היא שאנו מבינים שגם את הכוח לעשייה האנושית נותן הקב"ה. ברכת הלחם היא הברכה שמבטאת יותר מכל את ההשתתפות האנושית. אנחנו לא אוכלים חיטה אלא לחם שאנו מייצרים. טוחנים, זורים ודשים. ניתן לטעות ולחשוב שאולי הלחם הוא כבר לא מעשה ידי הקב"ה. אך אנו מברכים על הלחם ומגלים שכל התהליך הזה הוא השלמת רצונו של ה'. כל מה שאנו עושים זה מילוי רצונו. אנו בוצעים על החלק המוקדם יותר, הראשון שהתבשל והיה ראוי לאכילה, ומגלים שכל עשיית הלחם מתחילה מנקודת הראשית, שהיא עשיית רצון ה'. מנשה הראה לרב אשי שגם הוא, שהיה יכול לראות את רצון ה' המתגלה דרך העיסה, לא ראה את ההתחלה והראשית של הלחם, שהוא פרי עשייתו של האדם אפילו יותר מהעיסה. לעומתו, מנשה ודורו ידעו זאת, ולכן לא ייתכן שזו הייתה הסיבה לעבודה זרה שלהם.

אם-כן, שואל אותו רב אשי, איך הגעתם לחיים המנותקים מהאחד?!

הסיבה לכך עמוקה וקיומית - יצר עבודה זרה. מה משמעותו של יצר זה? שני היצרים החזקים ביותר הם יצר העבודה זרה ויצר העריות. הם נראים כיצרים הפוכים. יצר עבודה זרה הוא במחשבתו ושכלו של האדם ואילו יצר העריות משתלט על גופו של האדם. האדם יכול לחבר שמים וארץ, לרומם את הגוף הקדוש לחבור אל השכל ולבנות חיים שלמים.

שני יצרים אלו תוקפים במיוחד את עם ישראל. עם ישראל מצטיין בקרבת האלוהים הגדולה שלו ובגופו הקדוש והטהור. יצר העבודה הזרה ויצר העריות באים להשפיל את מעלת ישראל, את קדושתם הרוחנית והגופנית ולגרם להם להיות עם ככל העמים. ייתכן שהם נובעים מתוך התחושה שאין לנו להתנשא על עמים אחרים אלא להיות שווים להם, והדרך היחידה להגיע לכך היא על ידי אימוץ תפיסות מוטעות והתמכרות גופנית שלילית על מנת שלא נהיה מובדלים מכל העמים. הדרך להתגבר עליהם היא דרך ארוכה רצופה קרבות רבים, אך בסופה עם ישראל יעמוד על אישיותו המיוחדת ויוביל את העולם לגאולה עולמית.

הרחבות

• רב אשי ומנשה

יש לישראל חבור אל השם יתברך, ויצרא דעבודה זרה הוא כח מוכן לאבד מישראל מעלה זאת. ראינו בפרק זה שמנשה ידע והבין כי ה' הוא בורא העולם ומוסיף להשגיח עליו בכל עת. קשה להבין אם-כן כיצד רב אשי לא הבין את היסוד המרכזי ביותר בהכרת ה' הנוגע לכל מה שקיים בעולם?

המהר"ל מסביר שהגירוי העצום המושך את ישראל לעבודה זרה מפאת מעלתם, מביא אותם לידי טעות. ר' צדוק תולה את המשיכה לעבודה זרה כל זמן שכוח הנבואה היה קיים, אך משנחלש זה בטל גם זה: "וכל ריבוי עבודה זרה היה כל זמן שהיה גילוי שכינה ונבואה בישראל. ומשנסתלקה והתחיל תורה שבעל פה התחיל גם כן אצלם (היונים) חכמת יונית שהיא חכמה אנושית" [מחשבת צדיק עמוד שלח].

כעת נוכל לענות על שאלתנו. רב אשי חי בתקופה שבה כבר פסקה הנבואה, והדבקות בה' לא הייתה באותה מדרגה כבעבר, לכן התקשה לחוות ולהבין את הנפילה. רב אשי הבין את מציאות ה' והשגחתו בעולם, אבל מכיוון שלא הייתה לו משיכה לעבודה זרה ונבואה כמו בימות הנביאים, ממילא נראה לו שהמשיכה לעבודה זרה נבעה מטעות שכלית. אולם, מי שחי בעולם של נבואה וידע מהי - מיד השתוקק להתקרב לה' בכל הדרכים האפשריות. השתוקקות זו היא המושכת ומפילה את עובדי העבודה זרה ולא חולשה שכלית.

להצלחת יוסף חיים בן זבבה הי"ו

המהר"ל המבורא 'קול חי'

ומפני כי רב אשי חשב, כי הדורות שהיו עובדים עבודה זרה, היה זה מפני שלא היו יודעים איך ישפיע מן השם יתברך, שהוא אחד, 'הרבי, ולכן היו חושבים כי אין ההתחלה אחת, ולכן עבדו עבודה זרה. והשיב לו מנשה שאינו כך, ולפיכך אמר: מהיכן שרית המוציא? ולא ידע. והשיב לו: 'מהיכן דקרים בשולו. דמאחר שמברך: המוציא לחם מן הארץ, ויש בלחם ראשית, והינו אותו שקרם בשולו הוא ראשית, יש לו לברך על זה המוציא. מפני שהוא ראשית והוא עקר, ולכן יש לו לברך עליו המוציא לחם מן הארץ. ובזה הראה לו כי ידע תרין הקשאי, איך יבוא הרבי מאתו יתברך, דנדאי הרבי בא על ידי ראשית. לכן אין לומר, כי לכן היו עובדים עבודה זרה, מפני שהיו אומרים כי מן אשר הוא אחד לא יבוא הרבי, כי יודעים דבר זה, כי מן האחד יבוא הרבי, כמו שאמרנו. ולפיכך אמר: מאחר דחכימיתו כלי האי, וידעיתו סבת השתלשלות הרבי, למה פלחיתו לעבודה זרה. ואמר ליה: אלו היות התם היה אצלך הטעות יותר, שהרי היה בך היצר הרע, ולכן נקיטת בשפולי גלימך בשינך לבטל המונע, ונהיית בתרה, כמו שמבאר למעלה, והכל מבאר היטיב.

ובפרט יצר הרע אחר עבודה זרה. כי כבר התבאר בפרק שלפני זה כי ענין היצר הרע שמגרה יותר בישראל מפני המעלה העליונה שיש לישראל, שהם אל השם יתברך, והם קרובים אליו, ובו דבקים. וזהו עצמו הסבה שהיצר הרע מתגרה בהם לבטל זה, לטעם אשר התבאר למעלה, שיהיו דבקים בעבודה זרה, שהוא הפך זה. ושני יצרים הם, האחד הוא יצר דערוה, והשני הוא יצר דעבודה זרה, כמו שמבאר דבר זה בכמה מקומות. יצרא דעבודה זרה הוא שמגרה להיות נמשך אחר העבודה זרה, ויצר הרע הזה במחשבת האדם, שהוא כח שכלי, מטעם אשר התבאר, מפני כי יש לישראל חבור אל השם יתברך, ויצרא דעבודה זרה הוא כח מוכן לאבד מישראל מעלה זאת, ולהטעותם אחר העבודה זרה. וכפי המעלה אשר יש לאדם מצד כח השכלי, וכן יש לאדם כח גופני¹¹ בערך. ומעלה הזאת שיש לאדם גוף קדוש, אשר ראוי שיהיה לו חבור אל כח השכלי שיש לאדם. ומפני זה עצמו גם כן יצר הרע יש לו לבטל מעלה זאת, והוא מסית אותו ללכת אחר תאוותו בערוה, ודבר זה הוא בטול¹² קדשת האדם. כלל הדבר, כי אלו שתי יצרים, יצרא דערוה ויצרא דעבודה זרה, הוא לשני חלקי האדם, הגוף וכח השכלי. ועוד יתבאר.

רב אשי חשב, כי בדורות ראשונים עבדו עבודה זרה, כי חשבו שלא יתכן שמבורא אחד ימצא¹ נבראים רבים והפכיים, ולכן סברו כי ישנם בוראים רבים ועבדו עבודה זרה. השיב לו מנשה שאין הדבר כמו שהוא חושב, ולכן שאל אותו מהיכן בוצעים את המוציא, ורב אשי לא ידע. השיב לו מנשה, ממקום שמתחיל הקרום, כי מאחר שמברך את הבורא, שהוא המוציא לחם מן הארץ, ובלחם יש דבר שהוא התחלה, אותו מקום שעולה הקרום תחילה, אם כן הוא הראשית, ועליו יש לברך המוציא, שהוא הראשית והוא העיקר. בזה הראה מנשה לרב אשי, שהוא יודע את התשובה כיצד יתכן בעולם ריבוי מבורא אחד. לכן לא זו הסיבה שעבדו עבודה זרה, כי ידעו שמפני ההתחלה יהיה הריבוי בעולם. על זה אמר לו רב אשי, מאחר שהייתם חכמים, וידעתם כיצד מבורא אחד ימצא ריבוי בעולם, למה עבדתם עבודה זרה? ענה לו מנשה, אילו היית בדורנו היית טועה יותר, מפני יצר הרע שבו. ולכן היית מרים שיפולי גלימתך בשינך, לבטל כל דבר המונע ממך לעבוד עבודה זרה, והיית רץ אחריה, כמו שבארנו למעלה. כל דברי חכמים מבוראים עתה היטב.

עיקר יצר הרע שמתגרה בישראל הוא לעבודה זרה. בפרק הקודם בארנו, שיצר הרע מתגרה בישראל מפני מעלתם המיוחדת, שהם קרובים אל השם יתברך ודבקים בו יותר משאר העמים. זוהי הסיבה שיצר הרע מתגרה בהם ודוקא בענין עבודה זרה, כדי לבטל מהם את הדבקות בה', שהיא מעלתם המיוחדת. שני יצרים עיקריים הם: יצר עריות, ויצר עבודה זרה, ודבר זה מבורא בדברי חז"ל בכמה מקומות. יצר הרע של עבודה זרה הוא במחשבת האדם, כי האדם הוא נברא רוחני הדבק בקב"ה, והיצר הרע מנסה לבטל מעלה זו. בהתאם לכוחו הרוחני יש לאדם גם כח גופני. גוף זה הוא גוף קדוש, אשר לפי מעלת קדושתו ראוי לו החיבור עם החלק הרוחני שבאדם. לכן היצר בא לבטל מעלה זו ומסית את האדם ללכת אחרי התאוה ולהדבק בעריות, ובכך לבטל את קדושת הגוף של האדם. כללו של דבר, שני היצרים, יצר העריות ויצר עבודה זרה מטרתם לבטל את שני חלקי האדם, הגוף והרוח, ועוד יתבאר בפרק הבא.

דורות ראשונים
ידעו תשובת
הראשית

עיקר יצר הרע,
יצר לעבודה זרה
ויצר לעריות